

այլն: Խոսաբերն ու ճիւղիկն հաստատելու համար քարեր կը գործածէ, զորովք շատ ճարտարութեամբ կը շարէ: Գոնէն սկսեալ՝ երեւ կողմն պյառէս կարգաւ շարուած են, որ մեջտեղը ուրքի կրուանի շափ անջպես կը մնայ. Իսկ զարդարուն առարկաները՝ մնա տքին երկու կողմը մեծան էզ շենջակցոյ մի կը թարցուածնն է: Հաւանասան է որ այս շենէնքու մեջ թաւչունները տարիներով գենակին: Խեցիները՝ մնոներով հետառորդ գետերէն մբռուած են: Գուլու ծանապարհորդն որուն պարտական ենք վերջիշեալ ծանօթութիւններն, աշխով տեսաւ եւ համազւեցաւ, որ այս հովանոցները շատ մը մնանեկաւորաց ժողովարանն են: — —

Ո՞վ արդ էք թունցի կենաց պատրմա-
նալի երես ցիթը տեսնելին ետքը ձայնակից չ'ըլ-
լար լինեն իւր՝ «Յօրինած բուռուց դրոց տակ
գրած այս խոսքերուն»՝ Տե՛ր Առաջուղիւն գեղ ու արքէն
շատ ուժիւնքուն, և առ զի ու որ նևա ից իւս հոգեցոց ուցու-
յան զի, կը ուս պարզախոսն Հետեւ, ոչ մէ Ե
թառչունը կը շինէ իւր բայնը, եւ որդն իւր ան-
կողնըն կը յարդարէ, այլ յափառենական Արա-
րին է, որ իւր անհասական, ամենազր զօրու-
թեամբն եւ ամենագէտ գիտութեամբը զպս ա-
մենայն կը ունէ, եւ թառչունը միպն կտցիկն ու ո-
սիկը եւ, այսպէս ըսելու Համար, ամենաըն միպն
պիտի տայ: Ասոր Համար ալ ամեն թուուն մէկ
տեսակ բայ կինան շնելու, ինչպէս որ իւրաքանչ
չիւր ծառան ալ մէկ ասեսն ծալնկ ու պատուղ
կինայ տալ: Այս պատճառակ մարդն ալ չի կինար
թունցի բայն շինել եւ սարդի սոտայն հիւնել:
«Գործոց ձեռացն Աստուծոց չկը որ որ նմանիցին»:

四九四四七

Առաջիկայ յօդուածն ուղղուած է հմբագրութեանն
ի հրատարակութիւն։ զոր զիսնոց մուադրութեան ար-
ժանիք կը համարինք։

ԱՅՀԸՐ ՓԵՐՊԵՏՈՒԹԵՅՆ ՅԱԴ-ՇԱՐԺԱԿԱՐ

Հպատիկ է որ Ղալզը Փարպեցու գրուած-ները, նշպէս առ հասարք մեր Հնադայն պատմադրիների աշխատութեաց մեծանունութիւնը, այս հերքապարով որով նրանց ներկայանում են մեջ ծանօթ գրաբիւների մէջ, չեն կարող լիբովն գոյացու ցիշ համարուիլ: Փարպեցու հրապակութիւնը մուգութ է կազ ի Վահնա Տամբիկունեան, պղդ անցու զական յիշատակարանը որ ըստ միքեան բառ ական էր Հեղինակի անունը: յա երթացնելու, դժբախտապէս թէրի եւ տեղ - տեղ աղճատուած

է հասել մեզ: Նոյն ցաւալի վլաճակն ենթարկուել է եւ զարգարի միևն աշխատավոթիւնը՝ նորա լըրքը անտառների պատմութիւնը: Այս այս լինելով, հասկանալի է որ մինչեւ լւագդյան ձեռագիրներ ցոտուին, զարգարի մեզ յայստի բնակիրների անսուալականութեան կամ լիսկատարութեան մասին խօսք անգամ չէ կարող լինել: Գամանակակից բանասերների գործն է աշխատել ուղղել ձեռագիրների այս պակասութիւնները որոնք արգելք են լինում: մատենագրի երկասիրութեան մէջ հասկանալուն: Այդ գործն զբաղույթ են մենակ մէջ մանաւանդ վեստի Միթիթ արեան վրագագետները, որնց շնորհին պարտասան ենքի միջի պայտ Ղազարի վերցին տպագրի մէջ մացրած բարեփոխութիւնները, Յիշենք պատեղ տեղ Փարաբեցու թշթիթ հանրապէս յաջող գասուորութիւնը եւ Պատմութեան Դրսութեներ բաժանումը, որ առաջն տպագիր հրատարակութեանց մէջ բացակայ էր: Սակայն հարկածու է նկատել ու բազմարդին հրատարակիչները, նկատել եւ իրանք են խոստանաւում, ու ուղղել Ղազարի բնադրութ պահ ամենը ինչ պէտք էր եւ կարելի էր ուղղել: Այսպէս, օրինակ, Պատմութեան յառաբանը նրանք տպագրել են անփոփոխ, թէ եւ իրանք եւ յայտնում են որ մի քանի հաստուածներ գրան մէջ անհրաժեշտ է տեղափոխել: Բայց որո՞նք են այդ հաստուածները: Երկուողջվա եւ վատաշանում եմ այդ հարցին պատասխանել, մը բանասերներին մողնելով դատել, թէ որքան հիմնար ու իմ առաջարկած զասուարութիւնը: Բայց նախապէտ մէջ երցոցին կանդիրէի Փարաբեցու Պատմութեան զենաւակի վերցին (1873.թ.) հրատարակութիւնը այսի առաջ ունենաւ:

բաժնեանց յերբես նույսուրութիւնն (եր. 3
տաղ. 10—11) խօսերից յստոյ ևս առաջարկում
եմ կարդալ՝ կառ մանեց ըստ սահմանադրութիւն հրամա-
նասահմանի կ հնաշութուո՞ւն բնիկ է ըստոց ոչշա-
հանի իսպանացոց, ևս այսու ծառայել իսպանա-
ցութիւնունց կ ի ուստի առաջ կա ու շահմանի. 1. (որ-
ք մ պահանջն առաջանայի զնաւուայ քիշականա նիւթե-
ային) ևս յաշեանց, ևս է ու ուսիկ է է զարգացի ուն-
շուաց և շնչառուաց յանձն ևս յաշեանց (եր.
10, տաղ. 12.)

Դաստիարակության մասին (եր. 9, սովոր 3.) խօսք
քերից յետու պետք է կարգավոր և ուղղակի լու-
սակ դաստիարակության առաջնահարցը անու-
նական է ինչպես զնունքի բնույթի ու բարեկարգությանը:

Դանակածության խօսքերը պաւագի Դ ազարի Խօսքերը չեն .

Իսկ ձեզ եւ քունչի հայությունը յակին է Եղբայրության մատուցած պատճենություններուն, ի բարք Նովության իր բնույթի լաւագույն լուծությունը. (ԵՊ. 14, սաղ. 3.)

Նըրորդ գլմի փոխանակ (եր. 7—10) իւր
կարծիքով պէտք է զննել չըրորդը գլուխը (եր.
10—14), այնպէս որ երրորդ գլուխը պիտի
սկսվի այսպէս։ Ուշա- (իման Աբովյանէնէլոյ) եւ հեռու
բարձր անուաննեն շատ զարգացէր իշխանութեան Փառապ բառ-
ականութեան, (եր. 10—11) եւ պիտի վերջանայ Խօս-
քերութւա։ Տաճան են առան ի Եղինակ այլ ժամանակ-
առանք։ Խաչ ասութեան Խաչ քրորորդ գլուխը սկս զննե-
առանք (իման Փառապատա) (եղ. 7)։ Խաչքրից սկսվե-
լուն, պիտի վերջանայ Խօսքերութւա ստուգին ուղար-
կականութեան։

Սսաենքրից երեւում է որ Ղազար Փարպեցու Պատմութեան յառաջարձութ կարօս է Նոր Խմբագրութեան, որի մէջ տպագրին համաձայն պիտի լինի միայն երկրորդ եւ Ծննդերորդ գլուխերը ՄԵկ ցցի տուինք թէ ի՞նչ փափոխութեանք պէտք մացնել տպագրի միւն գլուխերի մէջ։ Ընդունել կամ հէնուն մեր առաջակութեանը, ինչպէս արդէն ասացիր, կախուած է բանակըների քննադատութիւնից։

Մօսկվա, 29 Սեպտ. 1887: Ե. Մ.

ՓՐԵԳԵՐԻՆ ԴՐԱՍՔ

Ազգին բանսակացը ծանօթ է անուանի ցաւագետն եւ լեզուաքնին Փրեդերիկ Ֆրեյլիք բրմանացին, որ նաեւ Հայերէնի մասին մեծ ար- և լուսնի մանրախոյզ քննութիւններովն ու համալից տեսութիւններովն ։ Այս գիտականը բ մատենագրութեան վերաբերեալ առաջին մը բառափակ գրոց Հրատարակութեան առթիւ՝ պյու- լու կը իրոցը դաշտէ Վիեննայի “Աւտորիտական համաթերթ վասն Արեւելիցոն”՝ պարբերականին

"Հայ ժողովուրդը կանոնի զքրիստոնէութիւն ընդունած ըլլալով՝ միշտ աւելի արեւածան քան արեւ. ելեան կողմ միտած է նաև, ինչպէս իւր բազմարկած աղջտալից պատմութիւնը կը կիպէ, ի վիճա իւր բաղադրականութեանն, որ վերջացաւ ձրէից քաղաքականութեան նման հայոցի ժողովուրդը ալ վայրավատին ցրուելով։ Երբ պապէս արտաքին յարաբերութիւններն ի սպառ վասթարացն, ացն իւր մատութիւնն առաւելացն իւր ներքին

կենաց վրայ դարձուց, եւ նոր ժամանակներս իւր ճոփի մատենագրութեան վրայ ։ Եւ մինչդեռ ու ըլշ ազգ եր ի կրուստ կը զիմենի ինք Հոս ստից կուսան մը գտաս, որով հարուց կ'ըլլաց իւր ապադ պիտի վրայ զուարթ աչքը նպիլ եւ արդիք քաշաբանութեան բարեմանութեանց մասնակից ըլլաց։

"Քանի՞ որ այժմեան լեզուաքննութիւնն
ապացուցած է թէ հայերէնն Հնգեր, բռպական
լեզուաց շարբին կը վերաբերի, որ ըսել է թէ
նւրապից կրմեալ ժողվրդոց լեզուացն ազգա-
կից է, և այս իրենց լեզուովն եւ հնաւ-
անդ մատենագրութեամբ մտադցյն Արքայշա-
նին մեջք. որոյ շենք ինընար այս ազգին ալ չնու-
րել այս մտադրութիւնն որ ուրիշ գերմանացեղ
ժողվրդոց կը նուիրենք, զորքինակ Անգլիաներու-
նեւ Մյանմերու:

“**Ա**աջիկայ երկասիրութիւններ ըստ մասին կը ցուցընեն թէ Հայազգի գիտուններն ծւրապից գիտնական շարժմանց հալզրդ են, եւ արեւմտիկ կրթութիւնն ու գիտութիւնն իրենց սեպհաշականներու կարեւոր միջնորդը մատակարարել կ'ոքնեն իրենց Հայրենակացաց. եւ ըստ մասին ապացուց են թէ կ'առ Հայ ազգին մէջ այլ մարդիկ որ իրենց ազգային գրախանութիւնը մեծանութիւնը կ'ուստանանալիք են ու կը ինանեն եւ թէ ասանց ալ աշխատախրութիւնը կը ինանան ոյն ուղղութեան մէջ ի համեմատութիւն գալ արեւմտեայ գիտուց երկասիրութեանցն հետո:

Այս ընդհանուր նախերգանքէն ետեւ՝ Փր. Միւլլէր կ անցնի մանրամասն տեղեկութիւններ տալու նյօն երկասիրութեանց իրաբանչի բնի վրա. որ են 1. Հ. Ալե. Տէրվիշեան՝ Հնդեւ-ըստական հարաբերություն. 2. Հ. Աւ. Կոյսեանի բա-ռեկտոր կ իրեմեկնեւ հայեցած. 3. Փափառափուլա-քիրամեւ յոյն հայկատիմն յունակեզա գիրքը Յանչա ծագման եւ զրդացման հոյերն Մատին- քրոնիան մնաւ շիուուած և ու ուրածու. եւ 4. Նյօն հեղինակին հայկական շափուց եւ կըռու վրայ պիտանի գրուածքը՝ Յանչաւած է հասունուու- մացեցւ ի ոս 2-դիմունից, ոյժ զարդին բար- ձանելց յոյն բարբառ եւ ծանունիեկան ճիշցուցչ:

Ουαδεδύν ζεργαφη σεωρήρη ε ρωρμά-
ζησιτε φερμάνωρη φερίσε Σεπτεμβριών θεο-
μένην απωλετοθεωρην, ορ ήρη γιαστηκή μωσ-

ÖSTERREICHISCHE MONATSCHEFT FÜR DEN ORIENT.

¹ Περὶ γενέσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς Ἀρμενικῆς γραμματολογίας μέχρι τέλους τῆς ε' χριστιανικῆς ἑκατονταετηρίδος.

² Προσπήκαι εἰς τὰ σωζόμενα τῶν ἀρχαίων Μετρολόγων ἐξ Αρμενικῶν κειμένων, νῦν πρῶτον ἐλληνιστί μετερμηνεύθητον καὶ απικώπει τὸντα προθέτον.